

Norsk skole – full forvirring

► Den nyhetshungrige delen av den norske befolkningen er nå godt informert om at norsk skole kom dårlig fra det ved de siste internasjonale målingene av faglig nivå. Vi er dårligst i Norden, vi plasserer oss under gjennomsnittet for landene i OECD (Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling) og resultatene er blitt dårligere siden år 2000. Tar vi i betraktning at Norge hører med til de land som gir skolen de beste økonomiske betingelsene, er dette nedslående opplysninger som inviterer til en bred og ærlig analyse.

Paradokser: I lys av den viten jeg har om norsk skole fra andre kilder enn PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study) og PISA (Programme for International Student Assessment), er de nedslående norske resultatene paradoksale:

Ut fra hva jeg vet om norsk barnehage og norsk skole gjennom de inntrykk som åtte barnebarn formidler, så kan jeg ikke forstå hva som er galt fatt. For de er alle sammen glad i skolen eller barnehagen sin, i klassen sin og i læreren sin/lærerne sine. De gleder seg til å komme av gårde om morgenen. Og når vi arbeider med hjemmeoppgaver sammen, så ser jeg at de strever, biter tennene sammen og pliktoppfyllende gjør sitt beste. Der er ikke noe som gir meg inntrykk av at ikke lærerne gjør jobben sin.

Når jeg så vender meg mot de internasjonale økonomisk-sosiologiske analysene av ulike samfunnstyper, så informeres jeg vedvarende om utsagn som beskriver den nordiske samfunnsmodellen som den beste i verden. Det er ikke bare slik at de nordiske samfunn kjennetegnes av lykkefølelse, trivsel, tillit, god helse, høyt utdanningsnivå med tro på fornuft og vitenskap, et høyt velferdsnivå, men også av sterk økonomisk konkurransekraft med stor vilje til å ta i bruk ny teknologi og med en imponerende dynamikk og omstillingsevne i næringslivet. Norske bedrif-

Foto: Fred Horndal Nilssen

Av: Alfred Oftedal Telhaug

> dr. philos.

ter er internasjonalt orientert. Jeg viser tvilere til de siste rapportene fra European Policy Centre og Holberg-fondene og spør: Er det ingen sammenheng mellom den nordiske samfunnsmodellen som en uomtvistelig suksess og nivået i skolen? Eller har den norske skolen kvaliteter (lykkefølelse, selvtillit) som ikke fanges opp av PISA eller PIRLS?

Elevenes testmotivasjon: Men hvordan kan så de dårlige resultatene forklares? På mitt eget spørsmål vil jeg først svare slik: De svake norske resultatene skyldes sannsynligvis i noen grad at norske elever stiller opp på prøvedagene med svak testmotivasjon. Omkring 1990 arbeidet jeg litt sammen med en amerikansk forsker ved navn Steven Borish, og han fortalte meg følgende om norske elever sammenliknet med amerikanske: Når du kommer inn i en amerikansk skoleklasse for å administrere en eller annen prøve, så kan du ikke unngå å legge merke til at elevene kaster seg over prøvearket med en iver og en prestasjonsstrang som om det var de olympiske lekene de deltok i. Når jeg kommer inn i en norsk klasse i samme ærend, fortsatte Borish, ja, så slår det meg at elevene er svært lite affiserte av at de inviteres til en prøve for å prestere noe. De er mer opptatt

«Og når så elevenes faglige innsikt skal evalueres, kan elevene bringe med seg alle mulige hjelpemidler, og de testes først og fremst i evnen til å bruke tilgjengelige faglige ressurser. De prøves ikke i hva de vet og kan.»

«Dagens skoleledere og lærere er usikre.»

av å få lov til å gå på toalettet og av om de får noe å spise og drikke mens prøven pågår. Så derfor må vi spørre slik: Er de norske PIRLS- og PISA-resultatene mer eller mindre en konsekvens av en norsk prøvefiendtlighet som har smittet over på elevene?

Tilbake til tradisjonen? Men kan vi virkelig slå oss til ro med at årsaken til de svake prøveresultatene i verdens rikeste skole, er å finne i mangelen på prøvemotivasjon? For min del tror jeg ikke at en slik forklaring er tilstrekkelig. Men hva så?

Jeg kan nok en gang vise til at rekrutteringen til læreryrket er blitt dårligere år for år gjennom de siste tiårene og at alle krefter må settes inn på å forbedre den. Men jeg tror ikke at det alene vil være et tilstrekkelig tiltak. Det langsiktige arbeidet må ganske annerledes konsentrere seg om det jeg oppfatter som dagens hovedproblem: Usikkerheten.

Den som har fulgt godt med i den siste tidens skoledebatt og sammenliknet med debatten gjennom tidligere tiår, har ikke kunnet unngå å legge merke til at vi nå står oppe i en ganske ny situasjon. La meg først illustrere den med følgende observasjon: Da utbryterorganisasjonen Lektorlaget, det vil si tradisjonens, høyresidens og kunnskapsskolens varmeste forsvarer, i høst feiret sitt 10-års jubileum, konstaterte jeg at den varmeste hyllesten kom fra Klassekampen og fra redaktør Bjørgulv Braanens lederspalte. Med andre ord: Den ytterste høyresiden og den ytterste venstresiden i politikken har funnet sammen i sitt syn på skolen. Gamle og harde motsetningsforhold er i ferd med å bli historie. Og den som har fulgt den nye kunnskapsministeren Bård Vegar Solhjell med et våkent blikk, må ha merket seg at han så langt ikke har skrevet ut noen resept. Vel, han har lovet 30 millioner kroner for å forbedre leseopplæringen, men han har vært ytterst forsiktig med å vise til klare årsaksforhold. Jeg har i hvert fall ikke maktet å oppfatte at han har kjørt hardt på noen av Sosialistisk Venstrepartis skolefilosofiske prinsipper: Den prøvofrie skolen, den kritiske og samfunnsreflekterte eleven, den selvstendige eleven, trivsel og epler, selvtillit (terapi) og prosjektarbeid.

Men den tar feil som tror at denne betoningen av faglige ambisjoner speiler avklaring og sikkerhet hos den norske lærerstanden. Det er det motsatte som er tilfelle. Dagens skoleledere og lærere er usikre. Jeg fikk for ikke mange år siden denne karakteristikken av dem, utstedt av en kollega som selv arbeider i lærerutdanningen: «De virker helt rådville i vinglingen mellom alle trendene og slagordene. Folk strør om seg med problembasert, problemorientert, prosjektbasert, gruppebasert, ansvars-

basert læring, uten at disse begrepene har feste i praksis, og forvirringen blir stadig større.»

Jeg er redd for at vi nå ser konsekvensene av den skolepolitiske filosofi som den fag-pedagogiske venstresiden og Kristin Clemet har stått sammen om: Gi skolen tilbake til lærerne. Jeg er redd for at nye måleresultater ikke vil bli noen suksess for Clemets liberalisme, for vel vil hun gi lærerne frihet, men hun vil jo ikke konsekvent belønne dem etter elevenes prestasjoner! Eller sagt positivt: Styrk den sentrale styringen av skolen! Jeg tror vi hadde stått sterkere i dag om vi hadde fulgt Gudmund Hernes' resept fra 1987: Mer struktur, mer standardisering, mer trening, mer arbeidsdisiplin, mer faglig konsentrasjon, mer krav til innsats fra elevene, mer krav til engasjement.

Jeg er også redd for at vi nå ser konsekvensene av det lærings- og evalueringssyn som har vunnet fram i løpet av de siste årene og som bekreftes av Kunnskapsløffets læreplaner. Dette inviterer til en undervisning hvor elevenes kunnskaper blir forstått som sosiale og subjektive konstruksjoner, ikke som objektive sannheter. Lærerens formidling avvikles mer og mindre til fordel for elevenes kunnskapskonstruksjon i grupper. Og når så elevenes faglige innsikt skal evalueres, kan elevene bringe med seg alle mulige hjelpemidler, og de testes først og fremst i evnen til å bruke tilgjengelige faglige ressurser. De prøves ikke i hva de vet og kan. Denne filosofien fikk et sterkt gjennomslag med de nye læreplanene fra 2006, og den forkynnes gjerne som den rette lære av lærerutdanningens korps av pedagogikklektorer. Er ikke tiden inne for en grundig diskusjon om de nye læreplanenes læringssyn? Ja. Hvis den generelle delen av læreplanen må justeres i lys av Bostad-utvalgets innstilling, kan ikke Kunnskapsdepartementet da også sørge for at planens læringsbegrep avklares?

Til slutt: Jeg tror vi vil stå sterkere i framtida om vi gjeninnfører klasserommet og klassen. Jeg tror det fordi mine barn ønsker seg det for mine barnebarn. Jeg tror det vil være det beste fordi jeg selv erfarte klassen som et godt tilholdssted. Men jeg vil begrunne dette forslaget litt annerledes enn professor Peder Haug gjør. For hva jeg husker fra min egen tid som 1.-klassing var dette: Fru Jenny Dahle, som var hennes borgerlige navn, oppholdt seg i alle timer framme ved tavla og med sitt myndige blikk så hun hver eneste en av oss i fem ganger tre kvarter hver dag hun var på skolen. Jeg oppfattet henne ikke som «min lærer», for å bruke et uttrykk av Helga Hjetland, men ett visste jeg: Hun så meg hele tiden! Og det trengtes, en liten «djevelunge» som jeg var.